

**FLEX-STUDENT... NOG STEEDS VEEL KANTTEKENINGEN BIJ TE PLAATSEN
ALS BEGRIP IS HET ZEKER EEN INTERESSANTE AANZET
EN DIE GEVEN WE DUS OOK...**

Een aantal weken geleden stond in de Volkskrant een groot artikel over de 'flexstudent'. Dat is iemand die om moverende redenen heeft besloten niet alle studiepunten in een jaar te gaan doen en daarom alleen betaalt voor wat ook echt in zijn of haar planning staat.

Links en rechts werd deze poging om tot flexibilisering van het onderwijs te komen nadrukkelijk als goed bestempeld. Maar dit is toch te vroeg gejuicht want deze vorm van 'flexen' is heel wat anders dan standaard een optie aanbieden waarbij bijvoorbeeld een Ad-opleiding met 3 keer 40 punten te volgen is. Daarvoor is een majeure operatie vanuit de overheid nodig – en een complete verbouwing van de wet- en regelgeving, plus wat er allemaal aan vasthangt via kaders.

In dit nummer willen we eerst ingaan op hetgeen in de VK stond, aan de hand van opmerkingen van een aantal studenten die aan het woord kwamen. Vervolgens plaatsen we kort nog een paar kanttekeningen bij het systeem¹, om daarna de discussie over flexibilisering en 'levenlang ontwikkelen te voeden met een aantal suggesties voor een daadwerkelijk andere aanpak.

Flex-student en ervaringen

Het systeem voor de flex-student is zo dat als een bekostigde instelling voor hoger onderwijs eraan meedoet, de betrokkene van tevoren voor het komende studiejaar onderwijsseenheden uit het programma doorgeeft aan het management, voor minder dan 60 studiepunten. Er wordt collegegeld betaald voor dat aantal, met een opslag van 15% voor administratiekosten. Dat houdt in dat er maximaal 52 punten worden ingepland, want anders heeft het financieel geen zin².

In het artikel van de VK werd aan studenten die hieraan meedoen, om allerlei persoonlijke redenen, gevraagd wat de voordelen zijn. Hier zetten we een paar constatering op een rijtje, met commentaar van onze kant. Het is aan u als lezer om te beoordelen wat de waarde van het experiment is.

1. Een interessante optie is natuurlijk het doen van een Master in flexibele vorm. Je hebt al een Bachelor, dus een graad, op zak, en zo geeft de Master vaak de kans een andere richting op te gaan. Een citaat uit het stukje over een Masterstudent, 40 jaar oud: *'Het geeft me de mogelijkheid om te studeren zoals het mij uitkomt. Financieel scheelt het niet zoveel met het collegegeld voor de reguliere master, misschien 150 euro'*.

Het is dus een goed voorbeeld van het gevoel dat bij de student wordt opgeroepen, om de Master over meerdere jaren uit te smeren. Uiteraard moet wel steeds de planning worden aangehouden, zoals deze wordt voorgeschoteld. Maar zoals we in vorige nieuwsbrieven al hebben aangetoond: veel geld scheelt het niet – plus dat alle andere kosten gewoon doorlopen.

¹ In LeiDocument 57 en PamflAd 28 is al uitgebreid ingegaan op de regelingen rond de flex-student resp. de gevolgen van het studiegedrag van iemand die bewust zelf bijvoorbeeld een Ad-opleiding spreidt over meerdere jaren. Beide zaken vragen om reacties van hogescholen, om niet in de problemen te komen met aspecten zoals bekostiging en planning van leerjaren.

² Voor de goede orde: We laten de halvering van het collegegeld voor het eerste leerjaar hier buiten beschouwing. De flex-student is iemand die al in de hoofdfase zit, gelet op de voorwaarden.

2. Een student geeft aan dat het flexibel lijkt, het vastleggen van een programma met een kleinere omvang, maar dat het systeem nadrukkelijk z'n beperkingen kent. Hij meldt dat je op basis van het studiecontract alleen de afgesproken onderwijseenheden mag volgen en geen andere onderdelen. Hij geeft aan dat alle reguliere studenten die zich gewoon voor het gehele studiejaar inschrijven en daarvoor betalen, best meer modules mogen doen, meer dan 60 punten dus. Als flex-student mag dat formeel niet, want 'contract is contract'.
Interessant is dat hij spreekt over 'het doen van eenheden'. We veronderstellen dat met 'doen' het afleggen van het tentamen wordt bedoeld. Het is niet te voorkomen dat de flex-student aanschuift bij colleges en andere onderwijsvormen. Ook kan hij mee-studeren met een collega-student en al het materiaal bestuderen. Maar formeel is evenwel het inschrijven voor een toets of een tentamen niet mogelijk.
Overigens biedt dit kansen voor slimme studenten om voor minder geld een studie te doen. Of valt dit onder 'misbruik', iets waarvoor OCW bij de start voor waarschuwd, om in de gaten te houden? Een student gaat flexen voor bijvoorbeeld 40 punten, maar volgt gewoon alles wat mogelijk is voor de andere 20. Het jaar daarna schrijft hij zich weer regulier voor 60 in en doet vervolgens ook mee aan de tentamens voor die andere, eerdere 20 – om zo toch op schema te blijven, en minder collegegeld te betalen. Of is dit wel heel veel gedoe voor weinig besparingen? Want hoe zit het met zaken als herkansingen en drempels in leerlijnen? Mag je als flex-student het jaar daarna gewoon herkansen, of is het opnieuw betalen geblazen?
3. Een ander die aan het woord komt, is werkzaam als leraar, maar is al vanaf 2010 bezig met de studie. Gezien alles waarmee ze bezig is en moet zijn, kiest ze bewust al die jaren voor vertraging. Echter, door de spreiding over meerdere 'cohorten', vervalt er voortdurend van alles aan resultaten (niet de studiepunten op zich, maar wel wat meetelt voor het eindexamen). Ze moet elk jaar weer de eenheden inkopen, die daarvoor in de plaats zijn gekomen.
Overigens meldt ze dat *'ze niet een jaar kan stoppen met de studie omdat ze bij het weer oppakken ervan 7000 euro per jaar moet betalen'*. Dat klinkt wat vreemd omdat ze nog geen Bachelor heeft, maar goed, we kennen de voorgeschiedenis niet. Wel dat ze vroeger een eerste studie heeft geprobeerd en nu die lerarenopleiding doet. In ieder geval levert ze al geen bekostiging meer op voor de hogeschool.
Maar of dit nu een goed voorbeeld is van de voordelen van het flex-student zijn? U mag het zelf vaststellen.
4. Een aspect dat ook meespeelt – zo blijkt uit bepaalde berichtgeving – is het opbouwen van contacten met mede-studenten tijdens de studie. Het doen van een eigen programma binnen flexibele hbo-deeltijd-opleidingen wordt daarom nogal eens ingeruild voor het standaard-programma, om 'tot de groep te kunnen behoren'. Dat aspect duikt ook op in een interview met een jonge student die een bestuursfunctie bekleedt en dus flex-studeert: *'Ik merkte bijvoorbeeld dat ik bepaalde mensen na anderhalve maand nog steeds niet ken. Vorig jaar kende ik iedereen al na twee weken. Maar dankzij bestuursactiviteiten leer ik ook weer nieuwe mensen kennen'*. Dat klinkt wel positief, maar als je in groepjes aan de studie wilt werken, kun je niet terugvallen op andere bestuurders...
5. Ook de LSVb als vertegenwoordiging van de studenten komt aan het woord. Daarbij wordt gewezen op het feit dat flex-studenten er per definitie langer dan vier jaar over doen, en dat de bekostiging er niet op is aangepast d.w.z. dat alleen de eerste vier jaren de overheid geld overmaakt naar de hogeschool of universiteit. Dan is het gedaan met de inkomsten – los van een eventuele diplomabonus – naast het wettelijke collegegeld dat verspreid over de jaren door de student wordt overgemaakt.
De LSVb vreest dat instellingen het geld hard nodig hebben en meteen uitgeven. Als veel studenten flexen, is op een gegeven moment het budget uitgeput. Daarom wordt de instellingen meegegeven dat men op basis van het aantal punten dat iemand doet, een potje moet maken om daaruit straks de lessen te kunnen verzorgen, ook als het om kleine groepen gaat.
Vanuit Hogeschool Windesheim, dat dus instellingsbreed meedoet, wordt in het artikel gemeld dat men ook niet weet wat de consequenties zijn als opeens alle studenten aan het experiment willen meedoen. Zeker als vertragers dit instrument gaan inzetten, en dan minder studeren en meer gaan werken om in hun onderhoud te voorzien, is echt niet in te schatten hoe men het budgettair moet gaan rooien.

In het artikel wordt in het verlengde daarvan gemeld dat van OCW-kant geen enkele compensatie is te verwachten, als studenten dus strategisch gaan handelen. Hoe dan met deze regeling om te gaan, is nog niet helder.

Wat is het verschil met de student die zelf een keuze maakt om flexibel te studeren oftewel het bewust (of juist niet) vertragen van de studie? Bij het experiment met het formeel flex-studeren wordt beoogd dat uiteindelijk door de student niet meer dan voor 240 punten wordt betaald. Dat is bij een reguliere studie in vier jaar nominaal vier keer 2008 euro, en op het moment dat er vertraging optreedt, komt er elk jaar 2008 euro aan kosten bij. Dus 5 jaar = 10.040 euro.

De flex-student betaalt het eerste jaar gewoon 2008 (moet je wel eerst hebben...), en met de volgende 180 punten erbij, met als kosten $180 \times 38,45 (= 6921)$, kom je op 8929,00 euro. Het voordeel is bij 5 jaar 1111 euro, minder dan verwacht maar dat komt door die 15% opslag.

Bij 6 jaar spaart de student wel meer uit. Maar is er wel eens berekend wat dit inhoudt:

- Twee extra jaren kosten maken als student?
- Twee jaren later aan de slag gaan op de arbeidsmarkt?

Het schijnt dat gemiddeld zo'n 30% van de bachelorstudenten in jaar 5 of 6 zit, zonder een vergoeding daarvoor. Dus reken maar uit, 30% die ongeveer 1000 euro minder betaalt in jaar 5, 6 en verder...

Het systeem voor de flex-student

In de vorige nieuwsbrieven is uitgebreid beschreven wat het systeem is, maar vooral hoe daarmee bepaalde verwachtingen worden gewekt die met deze specifieke aanpak niet kunnen worden waargemaakt. Hier een paar van de argumenten die daarvoor zijn aangevoerd:

- Het heeft pas voordeel voor de student bij 52 of minder studiepunten;
- Alle andere kosten voor de student lopen gewoon door;
- De student loopt per definitie uit de nominale studietijd, met alle gevolgen voor regelingen die te maken hebben met ondersteuning, lenen, enz.;
- Past het rooster wel bij de wensen op bepaalde vakken te volgen?
- Hoe kun je op korte termijn weer een reguliere student worden?
- Hoe om te gaan met aanpassingen in het programma, als gewerkt wordt met cohorten?
- Wat betekenen de toezeggingen rond bijvoorbeeld keuzevakken, als deze niet elk jaar worden aangeboden?

En dan is nu ook te stellen:

- De overheid betaalt een opleiding simpelweg per studiejaar. Misschien zou bij echt 'flexen' de overheid moeten zeggen: Waarvoor is nu eigenlijk betaald (waarvoor hebben ze zich concreet aangemeld) of wat is er in concreto ook daadwerkelijk behaald? Want als een onderwijseenheid door die student niet is afgerond, moet deze het jaar erna nog een keer worden gedaan – want herkansingen horen bij eenzelfde jaar, terwijl deze bij reguliere studenten ook het jaar erna zonder extra betaling zijn te doen. Dus het komt voor dat iemand twee keer betaalt voor dezelfde hoeveelheid punten.

Of moet de overheid gaan bijhouden dat iemand na de P maximaal 180 punten afneemt? Ook als studiepunten vervallen... Of dat er, na voor 180 punten te zijn ingeschreven en te hebben betaald, een soort bezemregeling in werking treedt?

Dat kan bijvoorbeeld zijn: Betaal de eerste vier jaren maar gewoon het wettelijke collegegeld... en daarna elk jaar alleen een boete van 15% van dat collegegeld. Want daar komt de flex-regeling simpelweg gewoon op neer. En zo smeert je dit alles ook uit over meerdere jaren....

Aanzet voor...

Uiteraard is het van belang om een discussie op gang te brengen rond het flexibeler maken van leerwegen. Maar zoals al eerder gemeld, er is veel dynamiek nodig als het gaat om het aanpassen van wetten en regelgeving, en de daaraan verbonden kaders en voorwaarden. Een van de belangrijkste en ook ingewikkeldste aspecten is het financieren van trajecten die zich niet laten vangen in de nominale studietijd of in de vormgeving van het behalen van 60 studiepunten per jaar. Dus daar moet zeker naar worden gekeken.

Het is zonder meer voorstelbaar dat de overheid geen zin heeft om het gehele systeem overhoop te halen en alles opnieuw in de steigers te zetten. Wel is men bereid om met 'het veld' in gesprek

te gaan en te bezien hoe een aanzet voor een overkoepelende aanpak voor het 'levenlang ontwikkelen' is te geven. Maar of dit, gelet op wat we de afgelopen jaren hebben gezien, zal leiden tot een plan van aanpak waarin met kleine stappen naar een bepaald doel kan worden toegewerkt³... Er zijn experimenten voor deeltijd- en duaal-hbo, gericht op werkenden, maar het is afwachten hoe de opbrengsten ervan kunnen worden gebruikt voor andere delen van het hoger onderwijs. Blijft het bij praten en overleggen en het verzamelen en publiceren van goede voorbeelden, of is men bereid om concreet barrières te doorbreken en drempels te slechten? Ook voor jongeren, naast wat nodig is voor werkenden en anderen die op latere leeftijd scholing nodig hebben.

Laten we nu niet alles behandelen. Eerst eens kijken naar wat 'geldzaken' die in het verlengde van de 'flexstudent' kunnen worden aangereikt, Bovendien is er misschien iets mee te doen dat alleen de Ad-opleidingen geldt, zonder consequenties te hebben voor de Bachelor en Master. Het kan meteen ook worden aangepakt voor alle varianten, en met allerlei doelgroepen in het achterhoofd.

Hier een simpel niet-uitputtend lijstje met gedachten, rijp en groen. Maar wel redelijk realistisch te noemen als er de komende maanden met allerlei betrokken experts en vertegenwoordigers van doelgroepen om tafel wordt gegaan. Dus mee te nemen, zagezegd – en gedaan. En om het simpel te houden gaan we uit van de Ad-opleiding. Daarvoor kunnen zonder consequenties voor de andere type opleidingen nieuwe zaken worden uitgetoetst.

Onder-instroom

Voor degenen die aan de start staan van een Associate degree-opleiding, kan worden gedacht aan arrangementen voor het te betalen collegegeld, zoals:

- Laat voltijdse studenten kiezen uit twee opties voor het volgen van het programma:
 1. 2 keer 60 studiepunten, dus twee jaren
 2. 3 keer 40 studiepunten, drie jaren studeren.De overheid betaalt de instelling op basis van deze verdeling, net als de student.
- Duale studenten betalen de helft van het wettelijke collegegeld, terwijl de vergoeding vanuit de overheid gelijk blijft. De reden daarvoor is dat de werkgever mede investeert in de studie.
- Laat hogeschole contracten sluiten met een groep regionale bedrijven voor specifieke duale trajecten waarbij de student de eerste jaren volledig werknemer is en de werkgever ervoor zorgt dat na drie jaar op basis van certificaten en werkervaring kan worden ingestroomd in het tweede leerjaar. De student betaalt dan 50% van het collegegeld, de instelling krijgt een jaar bekostiging en er is een specifieke diplomabonus van 50% van een jaarvergoeding die naar het bedrijf gaat – ter compensatie van de bekostiging van de private scholing (certificaten).

Zij-instroom

Hierbij kan worden gekeken naar degenen die al werken en op basis van vrijstellingen instromen bij een opleiding – en dan kun je denken aan de volgende opties voor het collegegeld:

- Iemand die op basis van vrijstellingen een programma voor het komende studiejaar krijgt aangeboden, betaalt alleen voor de daaraan gekoppelde studiepunten.
- Iemand die op basis van vrijstellingen alleen nog het laatste jaar moet doen, betaalt wel het volledige wettelijke collegegeld. Maar als het diploma wordt behaald – en dat kan helaas nu alleen bij de Bachelor – met een studiegeschiedenis van drie jaar of minder, maakt de overheid naast de diplomabonus voor de instelling ook nog eens 50% ervan over naar een leerrekening van de student.

Dat laatste is net zoiets als het Vlaamse leerkrediet. Overigens kregen we naar aanleiding daarvan een suggestie toegespeeld waarbij studenten pas achteraf 'studiegeld' betalen: voor behaalde onderwijseenheden een bepaald bedrag, maar voor niet-afgeronde eenheden het dubbele – ook als ze tussentijds vertrekken (met een minimumbedrag te betalen). De vergoeding van de overheid komt ook pas met enige vertraging binnen... Toch maar eens gaan doorrekenen?

³ Op 12 maart jl. is door de ministers Van Engelshoven en Koolmees een brief over 'levenlang ontwikkelen' gestuurd naar de TK. Deze brief staat samen met deze PamfAd op <http://www.leidoacademy.nl/documenten-nieuwsbrieven/>. Daarnaast wordt er door de SER, op verzoek van beide bewindspersonen, op 30 mei 's middags een bijeenkomst gehouden over deze brief, met vertegenwoordigers van organisaties die willen bijdragen aan het 'levenlang ontwikkelen'. We zullen daar in juni zeker verslag van doen,